

Русија као дипломатски савезник

Италијанска дипломатска пракса увек се темељила на суптилној игри, на вештом лавирању између савезника и пријатеља. То је и разумљиво, јер је Италија последња ушла у клуб великих држава и тек је од 1943. године постала држава просечне снаге. Рим је увек тежио да склопи мир са јаким савезником и да под његовим покровитељством спроводи сопствени курс. Истовремено је принцип италијанске спољне политике био да се не узда превише у старијег партнера, већ да покуша пронаћи други ослонац – не савезника, већ пријатеља, поткрепљујући таквом комбинацијом аутономни курс међународног деловања.

Након 1871. године, са падом Друге Империје и Треће Републике у Француској, Рим је принудно одустао од савеза са Паризом и након извесног колебања окренуо се лицем према Немачкој. Тај период је карактеристичан по динамичним, а каткада и тешко компатибилним иницијативама, када је Италија делила своју пажњу између аустро-немачких савезника и франко-британских „пријатеља“. Управо у то време је Италија по први пут закључила споразум са Русијом.

У жеку босанског рата 1908. године италијански министар иностраних послова Титони покушао је да направи политички аустро-италијанско-руски споразум о Балканском региону, али није успео. Наредне године Русија је сама преузела иницијативу у своје руке, па се 24. октобра 1909. године Николај Други састао са краљем Италије у Ракониги. У резултату договора у Ракониги Русија и Италија су задржали свој статус кво на Балкану и zaloжили се да овде подрже нове националне државе у циљу успостављања противтеже империјској експанзији ванрегионалних снага, то јест Аустро-Угарске. Споразум није био ограничен сарадњом на Балкану. Рим је подржао Москву такође и по питању Црноморских залива Босфор и Дарданели у замену за дозволу Италији да окупира Киренаики и Триполитанију у циљу да се смањи англо-француски утицај у Средоземном мору. Тако је Русија по први пут постала део система „контроле и противтеже“ италијанске дипломатије.

Са почетком Великог рата 1914. године Рим је био дужан да се определи за једну од

страна две коалиције и он је изабрао ону страну одакле му је могла претити највећа опасност. Италија се наша у спрези са три јака савезника – Француском, Енгеском и САД, и једним „пријатељем“ који је био у стању да јој помогне. Французи и Енглези су, чак и уз непостојање непосредних опасности, били шкрти на добре односе са Италијом. Они су показивали да нису заинтересовани да јој пруже руку на Балкану, у Средоземљу и у Африци. Што се САД тиче, Вудро Вилсон је осећао велике антипатије према италијанској дипломатији. У резултату се Италија наша стиснута између јаких партнера. Можда то и објашњава званично признање Совјетског Савеза од стране Италије, прво признање међу европским државама. Мусолини је изјавио да признаје СССР 7. фебруара 1924. године. И неко време Совјетски Савез је за Италију постао пријатељ, који је могао одиграти улогу противтеже њеним савезницима. Уосталом, то није дуго трајало – веома брзо Немачка је заузела најзначајније место у спољној политици Италије.

За време Другог светског рата Мусолини је и по трећи пут – после Наполеона и Кавура - упутио италијанске војнике да се боре против Русије. Као и претходна два пута, Италијани нису били вођени геополитичким интересима, већ су уступили снаге савезнику, који је одлучио да започне рат. Засигурно је познато, да се Хитлер није чак ни консултовао са Мусолинијем пре почетка операција „Барбароса“, па је сам Дуче, сазнавши о упаду 22. јуна из јутарњих новина, љутито узвикнуо: „... Готово је, то је крај, рат је изгубљен!“ Те су се речи на крају и показале као пророчанске.

Проблем се састојао у томе што Москва до тренутка окончања Другог светског рата још није сматрала Италију суштинским геополитичким елементом свог деловања на међународној сцени. Изостанак те оцене трајао је неколико деценија. Крајем 1946. године у својству италијанског амбасадора у Москву је стигао Манлио Брозио, човек либералних политичких погледа. Он је покушао да осигура да Италија води неутрални курс између англо-америчког Запада и СССР, али су у Москви до тада већ закључили да Италија спада у сферу америчког утицаја. И у резултату је Манлио Брозио престао да промовише свој пројекат, и 1964. године он је постао генерални секретар НАТО и остао на тој функцији до 1971. године.

Идеја о успостављању пријатељских односа са Русијом / СССР-ом као противтежом наслртљивом и моћном северноамеричком савезнику Италије, а самим тим да Рим стекне већу спољнополитичку самосталност (нарочито у Средоземљу) увек је била чврсто укорењена у делу италијанске владајуће класе. Та је струја добила назив „ново-атлантска“ за разлику од „ортодоксно-атлантског“ крила. Почетком 1956. године председник Италијанске републике Ђовани Гронки је ступио у дијалог са совјетским амбасадором Богомолловом о шансама да се пронађе мирно решење за немачко питање, предлажући конфедеративни савез две Немачке. Москва је изразила заинтересованост

за ту идеју, али су пројекат блокирали ортодоксни атлантисти. План Ђованија Гронке није био нарочито по вољи ни Вашингтону, и у резултату су 1954. године САД успеле да Западну Немачку укључе у НАТО. Тако је почела трка у наоружавању, уперена против СССР.

У фебруару 1960. године Гронки је отишао у посету Москви у нади да ће обновити дискусију о немачком питању и сложеним односима између два блока, али за време пријема у италијанској амбасади јавно га је игнорисао Никита Хрушчов. Премијер Аминторе Фанфани имао је више успеха када је у августу 1961. године допутовао у посету Москви, али је предлог Италије да постане посредник између САД и СССР Хрушчов свеједно одбио. Немачко питање решено је изградњом Берлинског зида.

Окончање биполарне конфронтације довело је до кризе у спољној политици Италије: без непријатеља у Европи САД више нису имале потребу да повећавају улагања у Северноатлантску алијансу. Једино решење за Италију у тим условима било је да се врати на модел из прошлости - равнотежи у спољној политици у односима са моћним савезником и јаким "пријатељем".

Јачање међународних позиција Руске Федерације после 2000. године указало је пут италијанској дипломатији и помогло да боље схвати геополитичку улогу Италије. Топли односи актуелне италијанске владе са Москвом уливају наду у узајамност.

Русија као испоручилац енергије

Морамо нагласити да је најуспешнија посета неког крупног италијанског политичара совјетској Русији, осим посете Ђованија Гронке и Аминторе Фанфанија, била посета Енрика Матеија. У новембру 1957. године извршни директор компаније ENI потписао је прве споразуме са Москвом о извозу у Италију совјетске нафте у замену за опрему за вађење и транспорт нафте и гаса.

У 70-им годинама одлука ОПЕК-а довела је до драстичног повећања цена нафте. Италијанска влада покушала је да на сопствени ризик спроведе план повећања коришћења природног гаса у националној енергопотрошњи земље. Италија има велику енергопотрошњу – 186,1 милиона тона нафтног еквивалента, и у том погледу испред ње

су у Европској унији само Немачка (349), Француска (273,1) и Велика Британија (229,5). По увозу енергоресурса (164,6 милиона тона нафтног еквивалента) Италија претиче две последње земље и приближава се Немачкој (215,5 милиона тона нафтног еквивалента). Рејтинг енергетске зависности или однос увоза и бруто потрошње Италије износи – 86,8%. По том показатељу она претиче све друге велике европске земље, као што су Шпанија (81,4%), Немачка (61,3%), Француска (51,4%) и Велика Британија (21,3%). Више су од Италије енергозависни у Европи једино Кипар, Малта, Луксембург (100%) и Ирска (90,9%). Величина те зависности се повећава: 2004. године она је износила 84,5%. Италија је петнаести потрошач енергије у свету и девети енергетски увозник.

Русија као испоручилац енергоресурса постаје основна фигура у италијанској геополитици. Риму су неопходни тесни, пријатељски трговинско-економски односи са Москвом, који обезбеђују непрекидне испоруке руског горива Италији. Несумњиво да ће Русија играти улогу једног од стубова италијанске спољне политике XXI века.

[Данијеле Скалеја \(Италија\)](#) је уредник геополитичког часописа „Евразија“, аутор књиге „*La sfida totale. Equilibri e strategie nel grande gioco delle potenze mondiali*“

(*Fuoco, Roma 2010*)

Текст је објављен у скраћеном облику. Превод са италијанског - Елеонора Амбрози

(Фонд стратешке културе, 17.1.2011)